

Балан А.А.

Дослідження характеристик внутрішнього контролювання діяльності і розвитку енергопостачальних підприємств

Стрімкі темпи розвитку України диктують її суб'єктам господарювання відповідні темпи функціонування. З огляду на це основне завдання енергопостачальних підприємств (ЕПП) забезпечити безперебійну поставку електроенергії в регіони, що вони обслуговують. Саме тому питання контролювання діяльності і розвитку названих підприємств набуває особливої актуальності. В ході дослідження передумов внутрішнього контролювання діяльності і розвитку ЕПП виконано теоретичне дослідження даного питання, проте, єдиного визначення ані базової категорії контролю, ані термінів, похідних від неї, не встановлено. Варіативність визначень породжена, по-перше, невизначенням контролю як явища, а контролювання як процесу, по-друге, бажанням висвітлити контроль з різних боків та сфер його застосування. На рівні підприємства контроль грає подвійну роль: по-перше, як складова системи управління процесами різної природи та спрямованості, що відбуваються на підприємстві, по-друге, як чинник його розвитку. Відповідно, контролювання – це вид управлінської діяльності, який здійснюється для визначення факторів, що негативно впливають на діяльність підприємства або перешкоджають досягненню його цілей та б) розробки відповідних заходів. Система контролю – це комплекс елементів та відносин, що забезпечують здійснення контролю як функції управління підприємством, а система внутрішнього контролю – її складова.

Таблиця 1 – Узагальнення чинників впливу на розвиток і діяльність енергопостачального підприємства

Чинники впливу на розвиток і діяльність енергопостачального підприємства	Характер впливу фактору	Об'єкти контролювання	
		Діяльності	Розвитку
1. Дисбаланс між попитом і пропозицією на електроенергію	1) коли переважає пропозиція - негативний	- Обсяги пропозицій електроенергії для регіону. - Витрати на створення генеруючих та додаткових потужностей	- Прогнозний рівень ресурсної забезпеченості об'ємів пропозицій
	2) коли переважає попит – негативний	- Обсяги попиту електроенергії регіону. - Рівень завантаженості електромереж	- Прогноз рівня попиту на електроенергію. - Реалізація програми енергозбереження в регіоні, залучення нових джерел енергії; - Напрями збільшення можливостей щодо підвищення пропускної спроможності електромереж
2. Стадія життєвого циклу енергопостачального підприємства	Не визначено. Вказана одна стадія – зрілості	- Контролюванню підлягають процеси функціонування підприємства;	- Прогноз діяльності підприємства в майбутньому
3. Зношеність основних фондів	Не визначено	- Рівень зношеності основних фондів підприємства; - Цільове використання ресурсів	- Рівень інвестиційної привабливості енергопостачального підприємства; - інвестиційні проекти: джерела ресурсного забезпечення; результати контролю цільового використання ресурсів

Риси контролювання на енергопостачальному підприємстві визначають: корпоративна форма управління, що визначає обов'язковість системи внутрішнього контролю; статус ЕПП як суб'єкта природної монополії, що утворює високу залежність середовища від його спроможності забезпечити електроенергією споживачів та особливі умови державного регулювання; дисбаланс між попитом на електроенергію та її пропозицією; зношеність основних фондів підприємств, яка визначає необхідність контролювання капіталомістких процесів їх оновлення. З метою визначення особливостей внутрішнього контролювання узагальнено чинники впливу на розвиток і діяльність ЕПП (табл. 1).

Порівняння контролю економічної діяльності і розвитку підприємства в рамках завдань контролювання характеризує дві підсистеми контролювання діяльності і розвитку ЕПП з позиції їх змістовного наповнення. У таблиці 2 виконано порівняння їх відмінних характеристик.

Це обумовлює необхідність включення таких ознак, як: мета контролю, інформаційно-аналітичне забезпечення (джерело інформації), методи та інструменти контролю, правовий статус, рівень значущості результатів контролю, склад та тип користувачів (табл.2).

Таблиця 2 – Порівняння контролю економічної діяльності і розвитку підприємства

Ознака порівняння	Контроль	
	діяльності підприємства	розвитку підприємства
1. Мета контролю	Контроль провадження діяльності підприємства згідно чинного законодавства і сприяння розвитку підприємства шляхом досягнення його цілей; <i>Для ЕПП: контроль надійності і безперерйності енергопостачання регіону</i>	Контроль провадження діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення умов щодо стабільного функціонування в майбутньому; <i>Для ЕПП: контроль можливостей надійного і безперерйного енергопостачання регіону</i>
2. Завдання контролю	Систематичне контролювання фінансових операцій та господарських процесів з метою встановлення їх законності, правильності та доцільності; <i>Для ЕПП: систематичне відстеження кількості та тривалості відключення електроенергії, контролювання об'ємів завданих збитків</i>	Систематичне спостереження за змінами фінансово-господарської діяльності підприємства з метою виявлення її відповідності запланованому результату або тенденції розвитку; <i>Для ЕПП: систематичне спостереження за наслідками збоїв в поставці електроенергії</i>
3. Інформаційно-аналітичне забезпечення контролю (джерело)	Фінансова, податкова та управлінська звітність підприємства, первинна документація бухгалтерського та управлінського обліку; <i>Для ЕПП: ускладнена структура і склад документації управлінського характеру</i>	Результати контролю діяльності підприємства, аналізу фінансової звітності, інформаційно-аналітична інформація ЗМІ, прогнозні дані, що відображають стан галузі (сфери діяльності) у майбутньому; <i>Для ЕПП: принципово не відрізняється</i>
4. Методи контролю	Загальнонаукові, економічний та фінансовий аналіз, спеціальні методи контролю фінансово-господарської діяльності	Загальнонаукові, методи економічного, фінансового, статистичного аналізу
5. Інструменти контролю	Централізовані та децентралізовані перевірки, бюджети, ключові показники діяльності підприємства	Стратегічні плани та побудовані на їх базі бюджети, прогнозні показники

1	2	3
6. Правовий статус	Контролювання здійснюється згідно вимог чинного законодавства, у відповідності із положеннями, посадовими інструкціями і іншими організаційно-розпорядчими документами підприємства	Контролювання здійснюється у відповідності із положеннями, посадовими інструкціями і іншими організаційно-розпорядчими документами підприємства
7. Рівень значущості результатів контролю	Результати контролю відображають стан фінансово-господарської діяльності в минулому і за певних умов можуть відображати наявність резервів щодо розвитку підприємства в минулому; <i>Для ЕПП: результати контролю відображають рівень сьогоденної електрозабезпеченості регіону, зокрема: промисловості, с/г, залізної дороги, житлово-комунального господарства, населення тощо</i>	Результати контролю відображають вектор розвитку підприємства, і сьогоденну готовність ресурсного забезпечення його розвитку; <i>Для ЕПП: результати контролю відображають рівень готовності енергопостачальника забезпечити в майбутньому надійне і безперебійне постачання електроенергії в майбутньому</i>
8. Користувачі	Власники підприємства, органи управління	

Виходячи з вищевикладеного запропонована модель контролювання діяльності та розвитку енергопостачального підприємства (рис. 1).

Рисунок 1 – Модель контролювання діяльності та розвитку ЕПП

В рамках запропонованої моделі контролювання діяльності та розвитку енергопостачального підприємства, в залежності від цілей контролювання у певний час процес ревізії перетікає у аудит, який без її результатів не може обґрунтувати пропозиції щодо коригування і попередження небажаних явищ. Аналіз узгодженості потреб зовнішнього і можливостей внутрішнього середовища ЕПП поєднує ретроспективний та перспективний аналіз його економічної діяльності та розвитку, тому має спиратися на узгоджений контроль системи показників-індикаторів і діяльності і розвитку. Що визначає напрям подальшого дослідження.

к.т.н., доц., Балан О.С., Полякова В.А.

Розвиток виробничих підприємств. Інвестиційний аспект

Сьогодні виробничі підприємства знаходяться перед гострою необхідністю прийняття стратегічних рішень щодо свого подальшого розвитку. Такі вчені як Гриньова, Щукін, Кюда, Лелейко в своїх роботах [1-4] вказують про наявність і пропонують рішення таких завдань розвитку як підбір персоналу на підприємстві, розробка планів розвитку, оновлення виробничих засобів, залучення інвестицій, тощо. Проте, якщо розглянемо структуру залежності кінцевого результату від результатів означених завдань – маємо наочно пересвідчитись (рис.1), що прийняття управлінських рішень супроводжує процес розвитку підприємства з першого до останнього дня.

Тому, підготовка і ухвалення рішень в процесі управління, що представляє собою набір процедур по етапах життєвого циклу підприємства є тим важливим елементом системи управління, від якого залежить результат від сполучення результатів всіх проміжних завдань.

При всій різноманітності таких процедур етапи вироблення і ухвалення рішень досить типові. Завдяки цьому можливо побудувати загальну схему прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що спирається на принципи системного підходу і методи системного аналізу.

Згідно [1] загальна схема прийняття управлінських рішень наступна:

- виявлення, аналіз, діагностика проблеми;
- формування цілей і завдань вирішення проблеми з врахуванням обмежень;
- аналіз способів вирішення проблеми і адекватних їм управлінських рішень;
- моделювання варіантів сценаріїв, оцінка результатів і наслідків реалізації різних варіантів;
- вибір переважного варіанту, обґрунтування вибору;
- ухвалення управлінського рішення;
- доведення прийнятого рішення до виконання;
- управління реалізацією рішення.